

**ORSA
KOMMUN**

**BIBLIOTEKSPLAN FÖR ORSA
KOMMUN 2020-2022**

Bibliotekets verksamhet och organisation

Orsa kommun är beläget i norra Dalarna, har ca 6900 invånare och består av en centralort och några större byar. Huvudbiblioteket är den enda folkbiblioteksenheten. Biblioteket tillhör Kultur och fritid inom verksamhetsområde Samhälle.

Orsa bibliotek ingår tillsammans med Mora och Älvdalen i bibliotekssamarbetet Ovansiljans bibliotek. Samarbetet syftar till att invånarna får en likvärdig biblioteksservice med hög kvalitet oberoende av var inom de tre kommunerna man bor. Ovansiljans bibliotek planeras att uppgå i ett större bibliotekssamarbete mellan alla Dalarnas kommuner med start 2022.

Biblioteket är ett ickekommersiellt och demokratiskt rum där alla är välkomna. Orsa bibliotek har öppet vardagar och lördagar (lördagsstängt på sommaren) med 32 timmar öppet per vecka. Biblioteket är en del av Orsa kulturhus. I lokalerna finns också utställningsverksamhet, släktforskningslokal, bildarkiv och exponering av Orsadräkten med delar.

Orsa bibliotek erbjuder fysiska medier och fysiska mötesplatser, e-böcker och e-tjänster. Bibliotekskatalogen på webben ger möjlighet att reservera böcker och göra omlån dygnet runt.

I Orsa kommuns fyra grundskolor finns skolbibliotek. Biblioteket på högstadieskolan är bemannat. Personal på Orsa bibliotek erbjuder service till skolorna och folkbibliotekets böcker utnyttjas även i skolorna. Det finns även en friskola i kommunen (F-6) med skolbibliotek. Folkbibliotekets personal bokpratar varje läsår på friskolan. Friskolan får även hjälp med hopplöck av böcker.

Mora gymnasium bedriver viss verksamhet i kommunen på Orsa lärcentrum. Där finns bland annat SFI-undervisning. Orsa lärcentrums elever, särskilt SFI-grupperna, brukar besöka biblioteket och får vid förfrågan biblioteksvisning av personalen. Eleverna brukar passa på att skaffa lånekort. Det finns ett bemannat gymnasiebibliotek på Mora gymnasium, där många orsaungdomar väljer att bedriva gymnasiestudier.

Förskolorna i Orsa kommun har små egna bokbestånd som kompletteras med lån från folkbiblioteket.

Biblioteksplanens grund och omfattning

Enligt Bibliotekslagen (2013:801) ska kommuner och regioner anta biblioteksplaner för sin verksamhet på biblioteksområdet. Kungliga biblioteket ska följa upp hur biblioteksplanerna har utformats och hur de används. Denna biblioteksplan har tagits fram av Orsa bibliotek på

uppdrag av Kommunstyrelsen och avser folk- och skolbiblioteksverksamheten i Orsa kommun.

Kopplingar till lagar, andra planer, mål och visioner

Det allmänna biblioteksväsendet i Sverige regleras i Bibliotekslagen. I Bibliotekslagens andra paragraf fastställs att biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. Biblioteken ska även främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt. Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla. I Bibliotekslagens nionde paragraf slås fast att allmänheten avgiftsfritt ska kunna låna litteratur på folkbibliotek.

Både Bibliotekslagen och Skollagen (2010:800) slår fast att det ska finnas skolbibliotek, vilket i Orsas fall innebär bibliotek på kommunens fyra grundskolor samt på friskolan (F-6 skola i Skattungbyn).

I FN:s Barnkonvention, som från och med 2020 är svensk lag (SFS 2018:1197), slås bland annat barnets rätt till sitt språk, sin kultur och religion fast. Orsa bibliotek erbjuder litteratur och annan media på många språk och fokuserar särskilt på de språk som talas i Orsa och till minoritetsspråken vid inköp av litteratur för barn och ungdomar.

I Unescos folkbiblioteksmanifest slås det fast att folkbiblioteket som lokalt kunskapscentrum ska tillgängliggöra all slags kunskap och litteratur så att användarna enkelt kommer åt den. Det står även att folkbiblioteket är till för alla, oberoende av ålder, ras, kön, religion, nationalitet, språk eller samhällsklass.

Verksamheten på Orsa bibliotek styrs, liksom resten av kommunens verksamhet av Vision Orsa 2050, en av kommunfullmäktige antagen vision, samt av de kommunövergripande målen och målen för Samhälle.

Ett annat styrdokument är Orsa kommuns Barn- och ungdomspolitisk strategi 2019-2020. Strategins vision är att vi inom Orsa kommun ska "arbeta hälsofrämjande med hållbar utveckling för att skapa förutsättningar för ett jämlikt Orsa där alla känner sig välkomna". De fokusområden som tas upp är barns och ungdomars inflytande, inkludering och hälsa. Orsa biblioteksverksamhet berörs av samtliga fokusområden.

Länsbiblioteket är en del av Region Dalarna och syftar bland annat till att främja samarbete, verksamhetsutveckling och kvalitet när det gäller länets folkbibliotek och arbetar strategiskt med biblioteksutveckling genom stöd till kommunbiblioteken. I Region Dalarnas biblioteksplan 2019-2022 står även att "Syftet med den regionala biblioteksverksamheten är att Dalarnas invånare ska få jämlik tillgång till biblioteksverksamhet av hög kvalitet. Barnperspektivet ska vara utgångspunkt för verksamheten. Länsbibliotek Dalarna ska vara en

aktiv och drivande samarbetspart regionalt och nationellt. Målet är att vara ett gott och relevant stöd för biblioteksutvecklingen i kommunerna. /.../ Länsbiblioteket ska vara en lärande organisation". I de övergripande målen för planen står även att "Dalarnas invånare möter bibliotek på olika sätt utifrån de roller och behov de för tillfället har. /.../ Oavsett användarens behov ska biblioteksverksamheterna se till att användarna har bästa möjliga tillgång till information och idéer i alla tänkbara medier och format."

Länsbibliotekets verksamhet och mål inverkar alltså i högsta grad på dalakommunernas verksamheter, även om verksamheten syftar till att vara ett stöd för kommunbiblioteken. De tre aktuella utvecklingsområdena för Länsbibliotek Dalarna i Region Dalarnas biblioteksplan 2019-2022 är Läsfrämjande för demokrati och delaktighet, Stärka bibliotekens arbete med digital delaktighet och digital kompetens samt Stärka samverkan för fortsatt utvecklingskraft för biblioteken. Det pågående projektet Dalasamarbetet, som syftar till att ge Dalarnas invånare en jämlik tillgång till biblioteksverksamhet, är ett samarbete mellan Dalarna kommunbibliotek och Länsbibliotek Dalarna och träder i kraft 2022.

Prioriterade grupper

I Bibliotekslagens åttonde paragraf står att "Folkbiblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning, bland annat genom att erbjuda litteratur utifrån deras behov och förutsättningar." Orsa bibliotek prioriterar barn och ungdomar exempelvis då vi träffar skolklasser. Vid klassbesöken på biblioteket tipsar personalen om böcker i olika genrer och ämnen samt på textmässigt rätt nivå i samarbete med lärarna. Bokpraten som hålls i klasserna förbereds även de i nära samarbete med lärarna så att böcker väljs ut för att passa de aktuella elevernas särskilda läsnivåer och med hänsyn till elevernas intressen, för att stimulera även läsovilliga elever.

Orsa bibliotek tillhandahåller ett varierat utbud av skönlitteratur för alla åldrar samt faktaböcker i olika svårighetsgrad för att kommunens barn ska få möjlighet att utveckla sin egen fantasi samt ta tillvara på barnens naturliga törst efter kunskap och bildning. Personalen arbetar kontinuerligt, t ex vid biblioteksundervisning, med att ge barnen en förståelse för hur Orsa biblioteks och skolbibliotekens boksamlingar och övriga resurser är organiserade för att de på sikt ska kunna använda det självständigt, både i skolan och på fritiden. Det lägger grund för ett självständigt kunskapsinhämtande och förbereder eleverna för vidare studier. Biblioteket tillhandahåller även böcker och media anpassade till barn (och vuxna) med särskilda behov.

Biblioteket erbjuder service till BVC (Barnvårdscentralen) och förskolor, t ex vid föräldraträffar respektive föräldramöten, för att nå föräldrar med information om att läsförmågan grundläggs i tidiga åldrar (literacy), stimulera till högläsning samt nå ut med information om bibliotekets service och utbud, t ex litteratur på olika språk. Personalen på biblioteket når även förskolebarnen direkt vid deras besök på biblioteket eller ibland direkt på förskolan. Då finns det möjlighet till språk- och lässtimulans samt att knyta

Samverkanskontakter med pedagoger. För att stimulera till mer läsning i hemmen med små barn erbjuder biblioteket förskolornas föräldrar att låna hem färdigplockade bokpåsar med barnböcker direkt från förskolorna. Dessa bokpåsar finns även på de andra språk som talas i Orsa.

Det finns en dator på barnavdelningen som barn och ungdomar har förtur till. Alla barn har inte tillgång till dator och internet hemma. Det är viktigt för att utjämna den digitala klyftan både av socio-ekonomiska skäl och integrationsskäl.

I Bibliotekslagens fjärde paragraf fastslås att en prioriterad grupp för biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska vara personer med funktionsnedsättning. Biblioteket riktar sig till samtliga invånare, även till äldre och handikappade som av någon anledning har svårt att läsa vanliga böcker. Biblioteket ska kunna erbjuda dem lämpliga medier. Det finns en uppsökande verksamhet riktad mot personer som har svårt att ta sig till biblioteket, boken kommer-service, bokdepositioner på äldreboenden och hjälp med anskaffning av Legimus, som är en gratis tjänst för talböcker.

Vi tillgängliggör även Legimus och hjälper användare att skapa konton. Legimus är till för dem som har svårigheter att läsa textmedier p g a dyslexi eller annan funktionsnedsättning. Via Legimus kan användarna själva ladda ner talböcker. Biblioteket lånar även ut talböcker på skiva, så kallade DAISY-böcker samt DAISY-spelare på prov som alternativ till Legimus.

I Bibliotekslagens femte paragraf slås fast att biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt de nationella minoriteterna och personer som har annat modersmål än svenska. Det ska göras bland annat genom att erbjuda litteratur på de nationella minoritetsspråken, andra språk än de nationella minoritetsspråken och svenska samt litteratur på lättläst svenska.

Orsa bibliotek anpassar sitt utbud av böcker till de språk som talas i kommunen. Vi har organiserat beståndet så att vi har en särskild hylla för minoritetsspråken på barnavdelningen, i anslutning till den övriga mångspråkiga litteraturen. Vi har även en lättillgänglig hylla på barnavdelningen för litteratur på lätt(läst) svenska. Där finns även flerspråkiga bildordböcker samt böcker med parallelltext på exempelvis arabiska och svenska. Orsa bibliotek tar vara på den mångspråkiga litteratur som Statens Kulturråds kvartalsvisa sändningar erbjuder samt satsar pengar, bland annat från Kulturrådets inköpsstöd, för att utöka beståndet på minoritetsspråk samt övriga språk som är aktuella i Orsa.

Medier och tjänster

Biblioteket erbjuder medier för gratis hemlån eller användning i biblioteket, samt tillgång till e-media. Biblioteket erbjuder även information och lästips till alla åldrar. Så många kommuninvånare som möjligt ska kunna ta del av dessa samlade resurser. Litteratur som inte tillhandahålls på Orsa bibliotek kan gratis lånas in från biblioteken som ingår i

Ovansiljansamarbetet. Denna service är tänkt att utveckla i och med att samarbetet Dalabiblioteken kommer igång. Med hjälp av Region Dalarnas transportsystem förekommer redan boktransporter mellan Dalarnas bibliotek, vilket möjliggör snabb tillgång till fjärrlånad litteratur och litteraturförmedling till studenter från Högskolan Dalarna. Det går att få tag på ytterligare litteratur via fjärrlån, ett sådant kostar tio kronor för låntagaren. I och med Dalasamarbetet kommer lån inom regionen att bli gratis för regionens låntagare.

Utbudet av medier på Orsa bibliotek ska i enlighet med bibliotekslagen och Unescos folkbiblioteksmanifest vara allsidigt, av hög kvalitet och anpassat till lokala förutsättningar och behov samt ta särskild hänsyn till behoven hos de prioriterade grupperna.

På folkbiblioteket finns två tjänster (årsverken) som jobbar mot barn och unga och skolan. Biblioteket erbjuder bokprat i alla klasser på Orsas skolor minst en gång per läsår. Vi erbjuder även biblioteksundervisning för åk 3,5 och 7, samt biblioteksvisningar vid besök. Förskolegrupper får komma på besök även före öppettid och kan få bokkassar hopplockade efter teman eller andra önskemål.

Studierum finns att boka på biblioteket och ett mål är att utöka antalet studierum samt studieplatser.

Covid 19 har inneburit utmaningar för Sveriges folkbibliotek, vilket resulterat i många kreativa lösningar för att kunna fortsätta nå ut med biblioteket till riskgrupper m m. Orsa bibliotek har bl a utvecklat sin uppsökande Boken-kommerverksamhet, utvecklat Take away-service, då låntagare kunnat förbereda sina besök genom att önska böcker och annan media via telefon och sedan hämta ut den utan att behöva gå in i bibliotekets lokaler, samt varit behjälpliga med hopplock till låntagare som haft möjlighet att skicka någon att hämta upp förbeställda böcker. Dessa nya möjligheter kan permanentas och utgöra en del i det läsfrämjande arbetet. Vi har även, efter pandemiutbrottet, haft kontakt med nya och gamla låntagare som vill börja använda appen Biblio och via den få tillgång till strömmande ljudböcker och e-böcker.

Digital och teknisk service

Genom bibliotekens i Ovansiljan hemsida kan biblioteksanvändarna logga in med hjälp av lånekort och pinkod, komma åt att reservera och låna om böcker även när biblioteket är stängt. Genom inlogg i webkatalogen får man även tillgång till e-böcker och ljudböcker. Orsa bibliotekspersonal bidrar till boktipsen på Ovansiljans biblioteks hemsida. Att söka efter medier i Ovansiljan via webkatalogen och ta del av boktips går att göra utan att logga in. På Orsa kommuns hemsida (orsa.se) finns det information om bibliotekets service och tjänster, öppettider, kontaktuppgifter m m.

På Orsa bibliotek finns datorer att låna, möjligheter att skriva ut, kopiera och skanna papper. Det finns även ett wifi att koppla upp sig mot. Orsa bibliotek är hot spot för tjänsten Pressreader, en databas för dagstidningar och tidskrifter, man kan koppla upp sig på

biblioteket och använda tjänsten även en tid efter besöket. Man kan även boka en särskild dator och använda databaserna Arkiv digital och Sveriges dödbok (för släktforskning) på biblioteket. Det finns även en läsapparat för mikrokort.

Aktiviteter

I enlighet med våra fokusområden vill vi utveckla en varierande programverksamhet mot barn. Vi erbjuder även en Läsecirkel för vuxna i syfte att främja och inspirera till läsning samt författarbesök. Vi utvecklar samarbetet med studieförbund och andra yttre aktörer i syfte att kunna bredda utbudet på programverksamhet och erbjuda föreläsningar och workshops för att stimulera till och ge möjligheter till digital delaktighet.

Covid 19 satte i initialskedet, under våren 2020, stopp för de flesta planerade aktiviteter. Framöver räknar vi med att hitta nya vägar och kunna erbjuda pandemisäkra aktiviteter. Vi planerar utifrån att aktiviteterna kommer att kunna genomföras men tar hänsyn till rekommendationer från Folkhälsomyndigheten samt aktuell information och restriktioner som inverkar på möjligheterna för att utföra aktiviteterna.

Särskilda fokusområden/ utmaningar

- Orsa bibliotek ska vara tillgängligt, både i form av lokaler för alla målgrupper, och digitalt.
- Öka samarbetet med de förvaltningar och organisationer som arbetar med barn.
- Tillgängliggöra (och informera om) biblioteksverksamheten. Öka arbetet med uppsökande biblioteksverksamhet. Bli bättre på att nå ut till dem som har behov av uppsökande verksamhet, t ex äldre och handikappade. Nå ut med information om biblioteket och bibliotekets service till nysvenskar.
- Utveckla programverksamheten, både mot vuxna och bredda utbudet med hjälp av t ex studieförbund och mot barn och unga. I detta ligger att öka och förbättra samarbetet med yttre aktörer.
- Nå ut genom digitala kanaler. Använda fungerande digitala plattformar för att nå ut.
- Öka kunskaperna hos kommuninvånarna om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande samt delaktighet i kulturlivet.
- Öka antalet studieplatser på Orsa bibliotek.
- Vi kommer att ingå i ett framtida samarbete, Dalabiblioteken, som bland annat ger invånarna än större möjligheter att tillgå medier och digitala tjänster gratis.
- Anpassa aktiviteter och service till att bli Covid 19 säkra.

Samverkan

Biblioteket samverkar, som ovan nämnts, med skolor och förskolor. Samverkan med BVC består i att personalen gärna medverkar i föräldrträffar vid förfrågan. Vi erbjuder även alla

fyraåringar gåvoböcker via BVC och nyfödda får presentkort på en bok att hämta ut på Orsa bibliotek. Vi har även en bokdeposition med böcker på de vanligast förekommande språken i Orsa i BVCs väntrum.

En form av samverkan som biblioteket ingår i är Ovansiljansarbetet. Det innebär ett gemensamt bibliotekssystem, där det går att låna böcker fritt mellan de tre medverkande biblioteken, en gemensam webbkatalog, ett gemensamt lånekort samt ett transportsystem som snabbt tillgängliggör bokbestånden sinsemellan.

Ovansiljansarbetet kommer att ersättas av Dalasamarbetet 2022 och ett omfattande förarbete pågår. I detta samarbete är det tänkt att alla Dalarnas kommuner ska gå med. Region Dalarna erbjuder ett mångfasetterat stöd för att projektet ska bli verklighet.

Personal

På Kulturhuset, där biblioteket ligger finns det sju personer anställda, varav fyra personer arbetar heltid och i huvudsak med biblioteket. Tre av dessa har bibliotekarietjänster varav två arbetar mot barn och unga. Biblioteket tar även i möjligaste mån emot praktikanter och personer som arbetstränar. Skolbiblioteket på Orsaskolan (åk 7-9) bemannas av skolan.

Uppföljning

Inför att Dalasamarbetet (mellan biblioteken i Dalarna) kommer igång, med stor sannolikhet under 2022, kommer denna Biblioteksplan att revideras. Biblioteksplanen kommer att ligga till grund för en årlig verksamhetsplan, som personalen tar fram tillsammans.